
Badania uzupełniające.

Informator Archeologiczny : badania 1, 389-397

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

B A D A N I A

U Z U P E Z N I A J A C E

=====

=====

Badania Muzeum Archeologicznego w Krakowie i Zespołu Polskiej Techniki Hutniczej i Odlewniczej PAN na stanowiskach z okresu wpływów rzymskich, na terenach Gór Świętokrzyskich doprowadziły do wypracowania wielu nowych, skutecznych metod badawczych, przydatnych szczególnie do inwentaryzacji piecowisk hutniczych i pozostałości dymarek. Rezultatem tych badań było skonstruowanie KARTY INWENTARZOWEJ, obejmującej syntetycznie najważniejsze dane, przydatne dla opracowania różnych znalezisk hutniczych.

Muzeum Archeologiczne proponuje, aby karta ta stała się podstawą inwentaryzacji wszelkich stanowisk hutniczych na terenie całej Polski i korzystając z możliwości jej upowszechnienia przedstawiło ją przy sprawozdaniu z badań w 1967 r.

KARTA INWENTARYZACYJNA
STANOWISKA HUTNICTWA ŻELAZA

1.	Miejscowość	Gmina	Powiat	Województwo
	nr stanowiska	Właśc. pola		nr kat.
2.	Lokalizacja stanowiska - opis położenia			
3.	Chronologia stanowiska	wiek	Lud-Plamię	
	okres	kultura		
4.	Materiały źródłowe występujące na terenie stanowiska - (żużel, ściany szybu, ułamki dysz, węgiel drzewny, ruda żel. maghemit, grąpie, wyroby żel., ceramika i in.)			
5.	Obiekty towarzyszące stanowisku hutniczemu - (mielerze prażaki, składowiska rudy (surowej, prażonej) węgla, ślady robót górni-			

owych, osadnictwa i in.).

6. Kto odkrył - zgłosił - imię nazwiska data zgłoszenia
7. Wstępne badania powierzchniowe Instytucja
Kto przeprowadził
Stwierdzenia i uwagi.
Data Miejsce przechow. dokumentacji.
8. Badania wykopaliskowe Data
Przez kogo przeprowadzone
Krótka charakterystyka wyników - (co odkryte, stan zachowania
obiektu, typ ilości pieców hutniczych, rodzaj, typ stanowiska,
zabytki ruchome).
9. Publikacje: Nazwisko publikującego - Czasopismo.
10. Uwagi:
11. Plany i szkice odręczne.
 - a. szkic orientacyjny sytuacji stanowiska;
 - b. plan i przekrój odkrytego pieca hutniczego;
 - c. odręczny rysunek ważniejszych znalezisk
(ścianki szybu, dysze, żużel, wyroby żelazne, ceramika);
12. Dokumentacja - gdzie przechowywane nr inw.
Materiały
Dokum. opisowa
Plany rysunki
Zdjęcia fot.

13. Wypełniający kartę

Nazwisko Imię

Instytucja

Data

Pracownia badań nad starożytną metalurgią żelaza w Muzeum Archeologicznym pod kierunkiem mgr inż. Elżbiety Nosek informuje że działalność swoją rozwija w 3 kierunkach:

1. Badania metalograficzne nad strukturą i technologią metalu;
2. Badania chemiczne przedmiotów żelaznych, żużli i rud;
3. Konserwacja zabytków żelaznych.

W 1967 r. przeprowadzono badania metalograficzne i chemiczne na przedmiotach z badań na Ostrowiu Tumskim z wczesnego średniowiecza, badania żużla i ścianek pieców hutniczych ze stanowiska z okresu lateńskiego-rzymskiego w Wüste-Kunnerdorf ok. Seelow (NRD) a także z Unterpullendorf (Austria).

Prace nad procesem utleniania pozwoliły na pewne rozróżnienie przedmiotów starożytnych, średniowiecznych i nowożytnych na podstawie obserwacji warstwy produktów niskotemperaturowego utleniania.

Badania elektryczno-oporowe prowadzone były w 1967 r, przez Zakład Geofizyki PAN na wielu stanowiskach archeologicznych. Prowadził je Wojciech Stopiński.

Frombork -

Spośród anomalii wykrytych w 1966 r. w kurii św. Piotra wybrane zostały duże anomalie dodatnie, które przekazano do kontroli archeologicznej. Przeprowadził ją dr Jerzy Kruppe ze swym zespołem. Anomalia dodatnia w arze 123 ujawniła obecność pieca zbudowanego z cegły gotyckiej. Rozmiary odsłoniętego obiektu ściśle odpowia-

dały granicom wyznaczonym na podstawie interpretacji rozkładu oporności. Kontrola archeologiczna drugiej dodatniej anomalii elektrycznooporowej wykrytej w arze 103 ujawniła obecność dołu z resztkami gliny i rumoszu.

Kraków - Okół

W roku 1967 badania elektrycznooporowe objęły wschodni wycinek wałów obronnych wczesnośredniowiecznego grodu Okół. Interpretacja wyników pomiarowych wskazuje na możliwość prześledzenia granicy wczesnośredniowiecznych wałów Okołu oraz odtworzenie morfologii podłoża (calca).

Jednocześnie badaniami objęta została fosa średniowiecznego Krakowa na tym wycinku. W tym czasie przeprowadzony został jednolity rekonesans geofizyczny grodziska k/Bochni.

N O V A E (Bułgaria)

W ramach nawiązanej współpracy Zakładu Geofizyki PAN z Instytutem Archeologicznym Bułgarskiej Akademii Nauk podjęte zostały badania elektrycznooporowe miasta antycznego Novae.

Kontrola archeologiczna wykrytych w 1965 r. dodatnich anomalii elektrycznooporowych ujawniła po stronie wewnętrznej murów obronnych przy wieży 7 i 8 (hektar XXXIX) relikty zabudowy, drogę brukowaną. Sugerowane wewnętrzne mury obronne na tym wycinku nie zostały stwierdzone badaniami geofizycznymi. Kontynuacja badań elektrycznooporowych w 1967 r. przyniosła zlokalizowanie anomalii dodatnich w hektarze XIX i XXVI. Natychmiastowe odsłonięcie wskazanych anomalii stwierdziło istnienie muru kamiennego, który według oceny archeologów został przyporządkowany poszukiwanemu wewnętrznemu

murowi obronnemu. Poza tym wykonane zostały badania wzdłuż szosy świsztowskiej. Ujawniły one niewielką liczbę anomalii dodatnich o małych amplitudach.

Wskazuje to na istnienie reliktyw fundamentów niewielkich budowli w sektorze wschodnim. W sektorze zachodnim amplitudy wykrytych anomalii wskazują na obecność reliktyw fundamentów lepiej zachowanych.

S T Y R M E W okręg Russe
(Bułgaria)

W latach 1962-64-65 wykonano sondowania na około 4500 stanowiskach pomiarowych. Stanowiska te tworzą dość regularną siatkę ciągów sondowań we wnętrzu grodziska i jego najbliższego otoczenia. W końcowym afekcie interpretacji możemy prześledzić morfologię całego i zachodzących w nim zmianach.

Sondowaniami lokalizujemy na trasach pomiarowych w warstwie osadniczej jamy różnych wymiarów i na różnych głębokościach oraz skupiska kamieni. Ciągi sondowań w strefie murów obronnych umożliwiają wnioskowanie o stanie ich zachowania. Jednocześnie anomalie ujemne tego samego rzędu śledzone po zewnętrznej i wewnętrznej stronie murów grodziska świadczą, że wywołuje je to samo zjawisko. W naszym przypadku przyczyną ujemnych anomalii są czarne tłuste iły odsłonięte wykopami. Sądzić należy, że zostały one świadomie ułożone przez człowieka, dla zabezpieczenia podłoża, na którym spoczywają mury obronne przed wodami opadowymi. Podłożem są lessy, które na skutek nawodnienia tracą spistość nawet do postaci upłynnienia (osuwiska). Doświadczenia zdobyte na tym stanowisku o podłożu lessowym wskazują na możliwość pełnego zastosowania metody elektrycznooporowej dlatego typu zagadnień. W naszych warunkach odnosić

się to będzie do stanowisk na obszarze południowej Polski.

O D E R C Y okr. Tołbuohin

Bułgaria

Wstępne kartowanie wykonane przez Z. Kurnatowską i O. Dymacze-
wskiego wskazuje na rzymskie założenia grodu oraz na użytkowanie
go w okresie bizantyjskim i słowiańskim. Należy podkreślić, że dla
badań elektrycznooporowych stanowisko to ma pierwszorzędne znaczenie
metodyczne, ponieważ dotychczas brak było w naszej praktyce badaw-
czej doświadczeń ze stanowiska o podłożu skalistym.

Wstępne badania wskazują na możliwość prześledzenia miąższości
warstwy kulturowej i wykrycia w niej reliktyw fundamētów murów
obronnych oraz zabudowy. Poza tym istnieje możliwość prześledzenia
morfologii calca. Według wyników badań metodycznych zostały slocali-
zowane relikty północnego muru obronnego w pięciu miejscach. Ponad-
to w części południowo-zachodniej i wschodniej badania elektryczno-
oporowe wskazują na brak murów obronnych. Należy zaznaczyć, że po-
zytywne rozwiązanie tego typu stanowiska i zdobyte tam doświadczenie
będzie można wykorzystać w badaniach stanowisk leżących u nas w
paśmie Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

W Wiślicy kontynuowane były badania mgr Marii Weber-Kozłńskiej
i doc. Barbary Penkula, nad pochodzeniem kamienia użytego do budowy
murów zespołu pałacowego na kulminacji wyspy miejskiej w Wiślicy.
Zespół składa się z dwóch rotund oraz dwóch prostokątnych budowli.
Dalsze odsłonięcie murów fundamentowych rotundy z absydą pozwoliło
na odtworzenie techniki oraz prześledzenie zachodzących zmian w pro-
cesie budowy tego obiektu.

Przeprowadzone wstępne badania makroskopowe wykazały, że do budowy sprowadzone margle i wapienie zalegające w okolicznych złożach. Podjęto dalsze szczegółowe prace nad złożami margli, piaskowców i wapieni, które zalegają na prawym brzegu rzeki Nidy powyżej ujścia Mierzawy w pobliżu grodziska w Stawach. Nidą i Wisłą przez szereg stuleci spławiano wapienie, zalegające w tych stronach, dla celów budowlanych.

Jak wynika ze szczegółowych badań do budowy zespołu pałacowego w Wiślicy sprowadzano margle spod Wiślicy jak i z Pełczysk. Wapienie litotaniowe z kilku kamieniołomów pasma Wójszo-Pińczowskiego, począwszy od Skowronna aż po Stopnicę. Wapienie sarmackie z kilku kamieniołomów w okolicach Kij i Sędziejowic (1).

Złoża tych różnorodnych odmian kamieni zalegają jedynie na terenach dawnej ziemi wiślickiej w obrębie kasztelanii wiślickiej i ozechowskiej.

PRACOWNIA PALEOBOTANICZNA IHKM PAN
w POZNANIU pod kierunkiem dr M. Klichowskiej przeprowadziła następujące badania:

I. W roku 1967 oznaczono zawartość próbek lub zbadano odciski na polepie i kawałkach ceramiki z 30 stanowisk archeologicznych:

1. Epoka kamienia - okres neolityczny:

- a) 23 stanowiska (przeważnie kultura pucharów lejkowych i kultura amfor kulistych za wyjątkiem Biskupina) z obszaru północno-zachodniej Polski.

2. Epoka brązu: 1 st. anonimowe.

Bruszczewo, pow. Kościan, st. 5 z 1965 i 1966 r.

3. Epoka żelaza - okres wczesnośredniowieczny:

15 stanowisk z 5 miejscowości.

- II. Zcałono i zestawiono wyniki dla opracowywanych poprzednio materiałów z 6 stanowisk: Bruszczewo, pow. Kościan, st. 5 (epoka brązu) Janówek, pow. Dzierżoniów, 1966 r.; Odry, pow. Chojnice; Orszymowo, pow. Płock 1966 r.; Płock, 1963 i 1966 r.; Szczecin, Rynek Warzywny 1962 r.;
- III. Oddano do druku opracowane wyniki dla pięciu stanowisk: Bardy, pow. Kołobrzeg 1964 r.; Gołańcz Pomorska, pow. Kołobrzeg 1961 r.; Piotrowice Wielkie, pow. Racibórz; Skronie i Swielubie, pow. Kołobrzeg; Szczecin, Rynek Warzywny 1962 r. (szczątki malakologiczne).
- IV. W przygotowaniu do druku znajdują się wyniki badań z 6 stanowisk: Bruszczewo, pow. Kościan, st. 5 (epoka brązu); Janówek, pow. Dzierżoniów; Odry, pow. Chojnice; Płock; Szczecin, Rynek Warzywny (szczątki roślinne); Zarębowo, pow. Aleksandrów Kujawski.
- V. Do 15 października 1967 r. wydrukowano wyniki badań botanicznych, dotyczące czterech stanowisk: Gośńiewice Nowe, pow. Grójec; Kruszwica, pow. Inowrocław (szczątki roślinne i malakologiczne); Wolin Pomorski - Młynówka; Wolin Pomorski, Wzgórze Wisielców.